

# ELŞƏN HACIZADƏ YARADICILIĞI

Rəfiqə Süleymanova  
Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası sənətsünaslıq fakültəsinin II kurs magistrantı  
E-mail: [suleymanova\\_rafiq@mail.ru](mailto:suleymanova_rafiq@mail.ru)

**E**lşən Əbülfət oğlu Hacızadə ilk peşəkar təhsilini 1970-1974-cü illərdə Əziz Əzimzadə adına Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbinin "Rəngkarlıq"

fakültəsində almış, 1981-ci ildə isə Tbilisi Rəssamlıq Akademiyasını bitirmişdir. 1983-cü ildən SSRİ və Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının üzvüdür. Təhsil aldığı illərdən etibarən respublika, ümumittifaq, beynəlxalq sərgilərdə iştirak edib. 1990-cı ildə İstanbul şəhəri Opera Sənət Qalereyasında 40 əsərdən ibarət fərdi sərgisi keçirilib.

Elşən Hacızadə milli ənənə prinsiplinə bağlı sənətkardir. Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətlərinin portretləri, Azərbaycan təbiətinin səhrkarlığı, ecazkarlığı onun yaradıcılığının, sözün əsl mənasında, döyünən ürəyi hesab olunurdu. Özünəməxsus fərdi üslubu, dastxətti ilə böyük şöhrət qazanan görkəmli rəssam daim sənət və onun problemləri üzərində düşüncüdür.

Elşən Hacızadə öz yaradıcılığında müxtəlif üslub və üsullarla yanaşı, miniatur sənətinin möhtəşəm ənənələrini də canlandırmağa üstünlük verirdi. Əsərlərinin ümumi xüsusiyyətlərini bir qədər analiz etməyə cəhd göstərək: ilk növbədə humanist ideyalara söykənən sənətkardir. Tablolarını tədqiq etdiyimiz zaman biz bunun daha aydın şəkildə şahidi olurduq. Portretlərində insana, onun mənəvi aləminə, dəyərlərinə, şəxsiyyətinə verilən dəyər çox güclüdür. Əsərlərinin hər bir detali, elementin arxasında gizlənmiş kiçik ştrixlər belə, qiymətlik ənənəsindən öz nəsibini alıb. Portretlərinə nəzər yetirdiyimiz zaman hər bir obrazın, hər bir fərdin ruhunu hiss etmək mümkündür, onun daxili aləminə səyahət etmək, duyğularına şərik çıxmaq olar. Bir sözlə, sanki özümüzlə tablo yox, canlı insan qarşısında hiss edirik. Rəssamın real müşahidələrindən və sonsuz təxəyyülündən yaranan obrazlar tamaşaçıya böyük təsir göstərir, onun müdrikliyini, şəxsiyyət dəyərini duymağa imkan verir. Məhz sənətkarlığı, səhrlı fırçası sayəsində insanlarla bağlı sevgiyə döyünən qəlbi əsərlərində tam şəkildə əks olunur.

Elşən Hacızadənin portretləri içərisində "Tibb elmləri doktoru Fikrət Zərgərlinin portreti", "Azərbaycan Xalq yazıçısı İsmayıl Şixlinin portreti", "Elxan", "Tibb elmləri doktoru Hüsniyyə xanım Namazovanın portreti", "Tibb elmləri namizədi Təriyel Qasımovun portreti", "Rəssamın həyat yoldaşının portreti", "Rəssamın qızı Ləmanın portreti", "Rəssamın oğlu Əbülfətin portreti", o cümlədən dünya liderlərinin - "Bolqarıstan Respublikasının baş naziri Sergey Dmitriyeviçin portreti" kimi əsərlərini xüsusilə vurğulamaq lazımdır ki, biz bunların hər birində real insan şəxsiyyətinin izlərini görürük. Obrazların hər biri real şəkildə canlandırılıb. Rəssam realistik üsluba üstünlük verirdi, lakin buna baxmayaraq təsvir olunmuş qəhrəmanlar şərti kopya kimi görünmür. Çünki rəssam burada insanın zahirini yox, daxili aləmini canlandırmışdır. Onların

emosiyalarını, keçirdikləri hissləri, bir sözlə, daxili səslərini duymağa nail olmuşdur. Tam dəqiq desək, obrazların xarici görünüşü daxili dünyalarının güzgüsü rolunda çıxış edir. Hər bir obrazın fəaliyyəti, məşğul olduqları peşə ətraf mühitin fonunda qabardılır. Rəssam insanla onu əhatə edən mühit arasında vəhdət yaratmağa nail olmuşdur.

Tibb elmləri doktoru Fikrət Zərgərlinin portreti xüsusilə diqqətimi cəkan əsərlərdəndir. Müəllifin ən məşhur portretlərindən biri sayılan bu əsər 1981-ci ildə tamamlandı və yağlı boya vasitəsilə kətan üzərində yerinə yetirilib. 95x150 ölçüsündəki tablo rəssamın diplom işidir. Kompozisiya həlli olduqca sadədir və tam mərkəzdə biz məşhur professor Fikrət Zərgərlinin realistik obrazı ilə qarşılaşırıq. O, kresloda ayaqları, bədən profiləndən, baş isə fəsdən olmaqla, baxışlarını tamaşaçılara tərəf yönəltmiş formada təsvirlənmişdir. Üz simasındakı qırıqların dolğun şəkildə əks edilməsi psixoloji aləminin tamaşaçılar tərəfindən qavranılmasına şərait yaradır. Bədən quruluşunun nisbəti kompozisiyaya görə bir qədər iridir. Eyni zamanda, bilək və əl nahiyələri ümumi bədən həcmi baxımından bir qədər kobuddur. Tamaşaçıda elə təəssürat yaranır ki, sanki bu əl həmin obrazı aid deyil. Rəssam obrazın peşəsini ifadə məqsədilə "hipertrofik" üsulunu bir sıra elementlərdə istifadə edib. Məsələn, onun ağı xələtdə təsvir edilməsi bunun ən bariz nümunəsidir. Eyni zamanda, yanındakı kiçik masa üzərində kardiologiya kitabı bu faktı bir daha təsdiqləyir. Yeri gəlmişkən, kardiologiya tibbin ürək-damar sistemi xəstəliklərinin diaqnostika, müalicə və profilaktikası ilə məşğul olan sahəsidir. Demək, Fikrət Zərgərlinin əsas peşəsi məhz budur. Sağ əlində tutduğu qırmızı qızılgül isə həkimin insanlarn sağlamlığı yolunda fədakarlığının simvolu kimi qiymətləndirilir. Rəssam əsərdə soyuq və lokal rəng koloritindən bəhrələnilib. Daha çox boz, ağ və qara rəng üstünlük təşkil edir. Həmçinin bir məqamı da qeyd edim ki, əsərin tünd koloriti mənə Tahir Salahovun sərt üslubda yaratdığı tablolarını xatırladır.

Rəssamın digər bir məşhur əsəri isə "Bolqarıstan Respublikasının baş naziri Sergey Dmitriyeviç Stanişev"dir. Elşən Hacızadə həmvətənləri ilə yanaşı, həm də xarici tanınmış şəxslərin obrazlarını kətan üzərində əbədiləşdirməyə önmə verirdi. Bolqarıstan Respublikasının baş naziri Sergey Dmitriyeviç Stanişevin obrazının tam real şəkildə əks edilməsi onun səhrlı fırçasının növbəti uğurudur. Baş nazir kabinetində oturmuş vəziyyətdə təsvir edilib. Lokal rəng çalarlarının vəhdəti əsərə xoş ab-hava bəxş edir, həmçinin arxa fonda, güldəndə 3 qızılgül təsviri bu xoş atmosferi gücləndirir. Obrazın bədən proporsiyaları və üz cizgiləri olduqca dəqiq və həyatidir. Kəskin işıqlandırılma effekti ən çox obrazın üz simasında hiss olunur. Tablodakı sakitlik hökm sürür, bu da əsərin estetik mahiyyətini artırır. Ətraf mühitdə predmetlərin düzgün yerləşdirilməsi obrazın fərdi aləminin sakitliyindən, xoş xasiyyətindən xəbər verir.

Rəssamlıq sənətinin geniş yayılmış janrlarından biri də məhz mənzərə janrıdır. Mənzərə əsərlərinin məzmununda süjetli tematik

şəkillərdən və portretlərdən fərqli olaraq, insanı əhatə edən xarici mühit, təbiət həlledici rol oynamır. Beləliklə rəssamın yaratdığı mənzərə insan tərəfindən qavranılan, onun hisslərini oxşayan, dərk olunan, qəlbəndə lirik şəirənə məzmun və yaxud nikbin hisslər oyadan təbiətdir, varlıqdır. Bununla yanaşı, bədii obraz mənzərə janrında təbiətin ümumiləşdirilmiş və konkret surəti kimi verilir.

Əsasən mənzərə janrında çəkilmiş əsərlərin təbiiyyəti əhəmiyyəti onun estetik əhəmiyyətindən ayrılıqda təsəvvürəgəlməzdir. Beləliklə, insan həyatı ilə təbiətin hər zaman anlaşılan həyatı, dəyişən siması arasında bir çox uyğunluqlar vardır. Elə məhz buna görə də insan həyatını dərk etməyə əsasən rəssamın əsərlərində əks olunan mənzərələr imkan yaradır. Mənzərə janrı Elşən Hacızadə yaradıcılığının pik nöqtəsi hesab olunur. Təbiətin, ətraf mühitin dərin emosiyalarını çox böyük uğurla əks etdirən rəssam sanki cansız predmetlərə, sözün əsl mənasında, yeni bir ruh bəxş edir. Azərbaycanın görkəmli abidələrinə, cazibədar guşələrinə, təbiətinə yeni bir nəfəs qazandıran Elşən Hacıyevi müasir zamanımızın Səttarı adlandırsaq, lap yerinə düşər. Hava durumunu, təbiət havasını çox böyük dolğunluqla təsvir edən məşhur rəssam tamaşaçıya yay içərisində qış, qış içərisində bahar, bahar içərisində payız yaşatmaq iqtidarındadır. Məşhur mənzərələri içərisində "Qala divarı", "Şuşa", "Xəzərdə ayıl axşam", "Unudulmaz fəsil", "Payız", "Şamil qalası", "Yanvar ayı", "Şər çağı", "Türkiyə", "İstanbul" kimi əsərlərini misal göstərmək olar.

"Qala divarı" - mənzərə janrında tamamladığı əsərləri içərisində bu kompozisiyanı xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Dəzgah rəngkarlığının ən bariz nümunələrindən biri olan əsər Şuşada 1987-ci ildə yağlı boya texnikası ilə yerinə yetirilmişdir və realistik şəkildədir. Rəssam tamaşaçıya əsasən qala divarının əzəmətliyini vurğulamağa çalışmış və tünd rəng çalarlarının zəngin qamması ilə buna nail olmuşdur. Tablonun formatı kvadrattır və burada aşağı baxış bucağından istifadə edilib. Memarlıq nümunəsinin hər bir detali, hətta üzərindəki çıxıntılar dəqiq cizgilərlə yerinə yetirilmişdir. Aydın kompozisiya strukturunda qala divarı səthin sol qismində təsvir olunub. Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, kətanın sağ küncündə evin kiçik təsviri də təsadüfi deyildir. Rəssam ev detallı kompozisiyaya daxil etməklə əslində qala divarının əzəmətinə ön plana çıxarmaq istəmişdir. Rəng həllinə gəldikdə isə, lokal rəng çalarlarından istifadə edilib. Göy üzünün mavi tonları ilə yer səthinin

tünd rəng qamması arasındakı kontrastlıq əsərə xüsusi bir canlılıq və əlvanlıq qazandırır. Sanki bulud topası qalanın üzərinə işıq saçaraq onu nurlandırmaq funksiyasını həyata keçirir. Lakin işıq mənbəyi nə qədər güclü olursa-olsun, tablounun özünəməxsus tünd rəng koloriti mövqeyindən vaz keçmir. Rəssam əsəri canlı müşahidələri əsasında tamamlamış və bu hadisə yaz, bəlkə də, yay aylarının birində baş tutmuşdur. Xüsusilə vurğulamaq lazımdır ki, əsərdə nisbətən perspektiva prinsiplərindən istifadə var, fikrimcə, bu rəng tonları klassik üslubda yaradılan əsərlərin rəng tonları ilə oxşarlıq təşkil edir.

"Şuşa". Digər məşhur əsərləri içərisində 1989-cu ildə tamamlandı, dəzgah rəngkarlığına aid və kətan üzərində yağlı boya texnikası ilə yerinə yetirilən "Şuşa" əsərinə qeyd edə bilərik. Əsərin formatı üfüqüdür və rəssam burada yuxarı baxış bucağından istifadə etmişdir. Realistik üslubda tamamlanan tablo vasitəsilə Şuşa şəhərinin ecazkar təbiəti, tikililəri gözümüz önündə canlanır. Məscid minarələri, qədim və müasir memarlıq abidələri, yaşayış binalarının vəhdət şəkildə verilməsi əsərə xüsusi dinamika qazandırır. Qırmızı, yaşıl, ağ, sarı, mavi rəng çalarlarının bir-birini izləməsi, eyni zamanda, tikililərin böyük və kiçik ölçüləri arasındakı təzadlıq əsərdəki ritmin daha da artırılmasına xidmət göstərir. Perspektivadan istifadə edən rəssam arxadakı dağların təsviri ilə sanki bu zəngin mədəniyyəti qoruyub saxlamaq istəmişdir. Təsəvvür etsək ki, əgər doğrudan da arxadakı dağlar olmasaydı, onda tablo bir qədər "çılpaq", yəni tamamlanmamış hesab olunacaq və tamaşaçıda "nə isə əskikdir" sualı yaranacaqdı. Şəhərin sakit ab-havasını tamaşaçıda xoş estetik duyğular canlandırır və tablounu ilk dəfə seyr edənlərdə belə bir təəssürat formalaşdırır: "Səhər çağı - hər kəs şirin yuxudadır və səssizlik xoş simfoniya səsləndirir".

Elşən Hacızadənin maraqlı əsərləri içərisində "Bakı bulvarı" tablounu xüsusilə vurğulamaq lazımdır. Kompozisiya mürəkkəbdir və bu mürəkkəbliyə ağacların sıx formalı görüntüsü ilə bağlıdır. Ağacların müxtəlif formalarda təsviri əsərin dinamikliyini artırır. Havanın temperaturunu da dolğun şəkildə əks etdirən rəssam burada tutqun bir fon yaratmağa nail olmuşdur. Hava tutqundur və indi sanki yağış yağacaq. Arxa plan ön plana nisbətən daha parlaqdır, bu da əsərdə ikili ziddiyyət yaradır. Ön planda daha tünd rəng qamması hökm sürür. Bir sözlə, Bakı bulvarından təqdim olunan fraqment onun gözəlliyinin xəbərcisi funksiyasını yerinə yetirir. ♦

## Ədəbiyyat:

1. Nurəddin Kazımov: "Elşən Hacızadə yaradıcılığı".

## Резюме

Главная цель написания этой статьи поближе познакомиться с большой массой творчеством Эльшана Гаджизаде. Эльшан Гаджизаде - один из самых известных представителей яркого реалистического стиля Азербайджана.

**Ключевые слова:** Эльшан Гаджизаде, изобразительное искусство, портрет, пейзаж, натюрморт, миниатюра, ковер.

## Summary

The main purpose of writing this article is to get acquainted with a large mass of the works of Elshan Hajizade. Elshan Hajizade is one of the most famous representatives of the colorful realistic style of Azerbaijan.

**Key words:** Elshan Hajizadeh, fine art, portrait, landscape, still life, miniature, carpet.